

Morendo

Gerrit Achterberg

bron

Gerrit Achterberg, *Morendo*. z.n., z.p. [De Molenpers, Leiden] 1944

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/acht003more01_01/colofon.php

© 2016 dbnl / erven Gerrit Achterberg

voor de zuivere

Morendo

De dood schokt zijn kristallen in mij vast
uit 's levens moeizame verzadiging.
Een ver verhaal, dat nimmer overging
wordt hier in zijn kernen verrast.

Zóó zuiver waart gij en zóó bovenaardsch
dat, sinds ge weer in donker overging,
ik zorgeloos het leven binnenging;
zeker van uwe wederkeer in 't laatst.

Nu ben ik aangekomen op de plaats
waar het zal moeten zijn waar ik van zing.
Ik ben een vijver zonder rimpeling
met alle hemelen in mij weerkaatst.

Sneeuwgang

Er zijn nieuwe verten in mij ontstaan
sinds het zoo doodstil sneeuwde.
Ik zou nu naar ieder mensch willen gaan
en zeggen: ik was niet zooals gij meende.

Ze zijn misschien niet om mij begaan;
ze hebben hun eigen bezigheden.
De donkerheden minderen, witter gaan
de boomen worden rondom mij henen.

Er blijft er een in eenzaamheid gaan
en wensch en weenen vergaan, zijn schreden
vergaan in de sneeuw, aan het eind van de nacht
wacht de witte morgen, zonoverschenen.

Achtergebleven

Zij lachte traag, haar lach weende beneden
en aan de onderzijde blonk de dood.
Zij was hier tusschen ingegaan, vervreemdde
meer van zichzelf naardat haar leven vlood.

Zij had het beste van haar hart vergaderd
om een, die zij ten doode toe verkoos,
te redden, maar de storm had hem beschadigd,
die in haar bloed zijn verre oorsprong koos.

Nu zit zij neder, als achtergelaten
en telt de uren in haar stille schoot,
die haar nog scheiden van het allerlaatste:
zijn keeren op de winden van den dood.

Slaapwandeling

Ik heb vannacht met u gewandeld
in de doove lanen van de slaap,
en nu het morgen is geworden
is er niets veranderd,
dan dat die twee, die in den nacht tesaam
volkomen bij elkander waren,
mij weer alleen gelaten hebben in den morgen,
en samen verder zijn gegaan.

Sneeuw

De straten zwierven met het sneeuwen mede,
de huizen dansten een doodstille maat.
De steenen kwamen een voor een mijn schreden
droomend bewegen, maar het was te laat,

om naar een doel te gaan, de eeuwigheden
lagen geopend en een oud verraad
doorbrak de smaad der aarde tot het hart,
dat zich dien stond herkende en sneeuw wit weende.

Slaapliedje

I

De wind is deze nacht weer lang,
ik zie uw slapende gezicht,
boven den ouden droom verlicht,
die eenmaal in uw leven kwam.

En ik aan deze zijde, lig
wakend en wonderlijk beroerd,
alsof gij weder bij mij ligt,
had niet de wind u meegevoerd

naar een land dat ergens zeker ligt,
o, als ik daar niet was geweest
met u - maar nu slaapt onbevreesd
uw hoofd in dezen droom verlicht.

Slaapliedje

II

'k Weet hoe haar oogen zullen zijn
als zij gaan slapen is: vervreemd
van leed, en wat het leven neemt
is weggenomen zonder pijn.

Sterren bewakend van 't heelal
dat ligt gezonken in den schijn
dier oogleden, glimlacht zij smal:
zoo zuiver heeft het kunnen zijn.

En ik lig ergens anders over
dit beeld gebogen en besef:
al wat zich niet meer spiegelt is gelogen
en al wat hier in spiegelt ben ik zelf.

Wil

Waarom werd zij zoo zacht,
dat ik mijn kracht weenend terzij
lei, wetend dat ik niet winnen zou
op deze mond, die niet meer sprak,
maar in een beweging openbrak,
die mijn mond toesnoerde en mijn wil
tesamen legde met haar wil,
binnen één nacht?

Einde

Wanneer ik bij u ben gebracht,
met de laatste nacht over de aarde,
bij uw graf, of hebt ge nog gewacht?,
zal ik het met u dansen in de ongeëvenaarde
bewegingen, die niet meer zullen zijn
van deze aarde en haar pijn,
maar van de lichamen die wij waren
in elkanders oogen, die dan open zijn.

Bloei

En het gras lispelt naast het gras
en de bloemen bloeien hun geheim,
waarvan ik nog niet gescheiden ben,
als ik maar ga liggen in het gras
en met haar samen bloem mag zijn.

Illusie

Dit zijn de herfsten met de lange grassen
en de onnoembare herinneringen,
daar wuivende bovenuit gewassen
in de voetstappen die vergingen.

En deze herboren sidderingen
komen in eeuwenoud verrassen,
zich weer in bloed en adem passen,
alsof wij heden samengingen.

Kleed

Ik ben de dunne zijde om uw huid.
Het dansen van uw lichaam doet mij glanzen,
zoo rek ik om uw leden uit.
's Nachts in het donker
hebt ge u gansch van mij bevrijd
en ligt in eigen, witte flonker;
een zoetgestorven bruid.

Bezinning

De dingen zijn nu zoo dichtbij, dat ik
mijzelve met hun eenvoud samenschik
tot eindelijk geluk van 't oogenblik.

Ik weet wel dat de vogel van mijn leven
moe en verzielt naar huis toe werd gedreven,
maar misschien is hem eenmaal nog gegeven

in 'n zelfde jubel zingend uit te slaan,
waarop haar hart eenmaal heeft stilgestaan;
dan begint alles weer van voor af aan.

Ik weet niet of zij dan zal komen, om het even.
Wat wezenlijk geschiedt wordt zoolang opgeschreven
en neemt in dood's gebied gestalte aan.

Aanwezigheid

Gij zijt bij mij den nacht, den dag, den nacht.
Eens hebt gij het heelal mij toegedacht,
maar dat is tot dit lichaam teruggebracht.
Gelijk de wind die om de huizen is,
zoo zijt gij mij een wenscheloos gemis.
Ik heb u lief, het is zooals het is.

Alleen

Ik ben alleen met lied en wind
en haar, die ik er in begroef.
Zij wiegen beide eensgezind,
die in de grond geen graf behoeft.

En ik moet enkel luisteren hoe
haar lichaam daar het rythme vindt,
dat in mijn lied de dood ontbindt,
om wind te worden naar haar toe.

Belijdenis

Gij wist dat ik niet anders was,
dan wat ik worden zou met u;
gij hield mij aan uw hart en schuw
beleedt ge in uw heerlijkheid,
dat ge niet anders had verwacht;
en nu aan deze eerlijkheid
te bloeien staat uw schoon lichaam
en mijne ziel het gadeslaat
en met uw ziel tesamen raakt
iedere maal,
is het of wij van eeuwigheid
gekend zijn bij elkaar.

Wind

O wind, die mij onwetend houdt
van wat de dag in zich verbergt
aan duister goud, het is niet erg,
als ik maar in mijn handen houd
uw goddelijke waaien
om door het haar te aaien
van deze vrouw;
als ik met lied op lied herstel
uw altijd dwingender bevel,
leeg en bereid te liggen onder
uw stem, om stem te vinden zonder
ander gerucht, dat hinderen zou
dan 't fluisteren van deze vrouw.

Kou

De oogen, uitgezien, zijn hard en bitter.
De mond, en wat hij zong van zijn bezitter,
wordt stroef en stroever, nader komt de dood,
want ook het bloed wordt eenzamer en witter.

Spinrag

Het open raam, de lente die ik drink,
de wind een hand, die op mijn oogen zinkt.
Waar heb ik dit bezeten en hoe vindt
het mij in 't stof, vergeten en verblind.

Want wat de regen later op de avond
windstil en zijig fluistert aan de ramen,
is voor geen ander verder te vertalen
en voor mijzelve doodelijk beschamend.

Souverein

Tusschen deez' zinnende accoorden
zijt gij mijn souverein,
zingend, sinds ik u hoorde
worstel ik met de woorden,
om uw antwoord te zijn.
Moet ik mij gaan begeven
in de verlatenis en mijn
verzoeking en overleven;
dat gij niet uit mijn lied verdwijn';
moet ik om u gestorven zijn
om zingend te beleven
doods opgelost geheim.

Majesteit

Een lichaam, door geen lied te deren,
heeft zich ontvouwen in mijn zingen.
Voordat mijn woorden haar bezeeren
vlucht zij tusschen de zinnen;
voel ik haar langs het rythme scheren
en in de rijmen binnendringen,
tot zij de beelden gaat regeeren
en naar haar strenge leden dwingen;
- zij zal mij haar gelaat toekeeren,
maar onzegbare herinneringen
doen haar in 't einde nog bezinnen.
Ik moet haar weer opnieuw formeeren.

Venster

Stonden, in mij gestorven,
liggen jaar in jaar uit
in een vergeeld geheim.
Ik heb niets meer verworven;
ik heb niets kunnen zijn
dan voor dit landschap: ruit,
bestoven en besterd.
Al wat hierbinnen werd
zal later eeuwig zijn.

Stroomgebied

Herinnert gij u nog het zoete uiten,
waaraan wij onze ziel gingen te buiten?
O lied, dat met de dood moet sluiten.

Wij lagen mond aan mond en nochtans gingen
de lichamen uiteen voor immer, immer.
O bloed, dat vloeien moet naar buiten.

Maar ergens zullen deze stroomen stuiten,
vormend elkanders eeuwige fonteinen.

Sterrenhoos

Over een leven, weerstandsloos,
houd ik mijn leden opgericht;
het graf ligt dicht,
waarin ik mij den dood verkoos.

Omdat, wanneer de vlam zich richt,
ik hier moet zijn en ademloos
moet ondergaan de sterrenhoos,
neerslaand in mij tot een gedicht.

Woord en dood

De woorden, die ik nodig heb
voor het ontstaan van dit gedicht,
zijn in uw lichaam neergelegd,
zijn in uw haren vastgehecht,
zijn in uw oogen licht.

Maar dit alles, hebt gij gezegd,
wordt vormeloos, wanneer ik zwicht;
en ik: alleen met dit besef
is mijn zingen in evenwicht.

Gelaat

Borsten rijzen als sterren in
het zenith van mijn levenszin.

Beneden in de nacht, die gromt,
is er geen dier, dat zich niet kromt.

Maar een gelaat hierboven zegt:
dit lichaam wordt alleen gedicht
als ge het in de aarde legt.

Handen

Ergens moeten uw handen nog bezig zijn
te zorgen dat ik niet verloren ga.
Woorden, aan dit beseef ontstaan,
willen zingend en eeuwig zijn,
en zoo den dood ontgaan.

Kamer

Want deze kamer is uw zuster.
Haar geuren zijn de uwe.
Ik zal mij met haar huwen
en in het zoete duister
meubels en muren kussen.

Mijn lichaam zal niet rusten
voordat de wind het laatste
van u heeft weggewaaid
uit deze plek, bezaaid
met uw ontslapen plaatsen,
die elkaar doodstil kaatsen
de klaarte die gij waart.

Verantwoording

De keuze van de in deze bundel opgenomen gedichten vereist eenige toelichting. In 1931 publiceerde Gerrit Achterberg zijn eerste bundel *Afvart*, pas in 1939 gevolgd door *Eiland der Ziel*, zijn tweede. Het verschil tusschen deze bundels is zoo groot (in *Afvart* herkent men den lateren Achterberg nog nauwelijks, en wat in deze bundel nog voorgevoel was, is in *Eiland der Ziel* onmiddellijke ervaring geworden), dat men onwillekeurig naar een verklaring gaat zoeken, in verband met de groote tijdsruimte die tusschen de uitgave van deze beide bundels ligt.

Morendo is eenerzijds een poging om een duidelijker beeld te geven van Achterbergs evolutie tusschen de jaren 1931 en 1939, dus de opvallende lacune tusschen zijn eerste en tweede bundel eenigszins aan te vullen, en anderzijds om de verzen die niet in *Afvart* en zijn latere bundels werden opgenomen, maar daarin chronologisch thuis hooren, alsnog onder te brengen.

Morendo heeft dus niet dezelfde pretenties als Achterbergs overige werk, maar is eerder als een gewenschte en noodzakelijke aanvulling daarop te beschouwen.

Het samenstellen van een bundel gedichten heeft, zooals J.C. Bloem zegt, in het algemeen iets willekeurigs. Dat dit willekeurige element bij *Morendo* grooter is dan anders, wordt door bovengenoemde redenen voldoende verontschuldigd.

Men denke bij 'morendo' dus niet aan het langzaam uitdooven van een vulkaan of een gesternte, - Achterbergs latere bundels, vooral *Thebe*, hebben een 'dedend' voldoende gelogenstraf, - maar aan een steeds verder van dit leven verwijderd zingen, dat echter steeds dieper doordringt in een gebied, waar het voor ons tenslotte niet meer hoorbaar zal zijn.

JAN VERMEULEN